

2019

**Institut für Slavische Philologie
an der Ludwig-Maximilians-Universität München (LMU)**

Ukrainische Sprache, Literatur und Kultur sind am Institut für Slavische Philologie der LMU seit langem in Forschung und Lehre verankert. Das Institut wirkt durch Kooperationen mit anderen Universitäten bzw. Slavisten in Deutschland und im Ausland sowie mit Ukraine-Netzwerken. Um dies gezielt zu erweitern und die Ukrainistik in Deutschland, der Ukraine und anderswo zu fördern, bieten seine Internetkonferenzen ein geeignetes Forum.

Internet: www.slavistik.uni-muenchen.de
www.ukrainistik-konferenz.slavistik.lmu.de

46,90 €
ISBN: 978-3-95925-166-2
ISBN (eBook): 978-3-95925-167-9

Dialog der Sprachen – Dialog der Kulturen ■ Діалог мов – діалог культур. Україна і світ

X. Internationale virtuelle Konferenz der Ukrainistik

Dialog der Sprachen – Dialog der Kulturen.

Die Ukraine aus globaler Sicht

München 24.–27. Oktober 2019

Діалог мов – діалог культур. Україна і світ

X Міжнародна наукова Інтернет –
конференція з україністики

readbox unipress · Open Publishing LMU

ВІРТУАЛЬНА МОБІЛЬНІСТЬ У ФОРМУВАННІ МОВЛЕННСВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ

Ірина Гончаренко

(Україна)

У статті розглянуто питання активізації формування мовленнєвої компетентності студентів шляхом реалізації проектних завдань у процесі віртуальної мобільності; проаналізовано досвід реалізації проекту Erasmus+MILETUS; спрогнозовано окремі висновки про доцільність поширення практики освітньої діяльності з формуванням міжнародних, міжінституціональних та міждисциплінарних колективів разом із колегами з інших країн та університетів.

Ключові слова: віртуальна мобільність, проект, мовленнєва компетентність.

VIRTUAL MOBILITY IN FORMING STUDENTS' LINGUISTIC COMPETENCE

Iryna Hončarenko

The article reviews the issue of the activation of students' linguistic competence formation through the implementation of the project tasks under the virtual mobility process. The author analyses the experience of the Erasmus+MILETUS realization and formulates some conclusions about the expediency of expanding the practice of educational activities with the formation of international, inter-institutional, and interdisciplinary teams together with colleagues from other countries and universities.

Key words: virtual mobility, project, linguistic competence.

Стаття висвітлює питання активізації формування мовленнєвої компетентності студентів шляхом реалізації проектних завдань у процесі віртуальної мобільності. Постіндустріальний розвиток економіки та глобалізація спричинили зміну ціннісних орієнтацій освіти, в основі якої вже не стільки національна замкненість і самодостатність, скільки стратегії інтернаціоналізації. Поширенню інтернаціоналізації сприяє обмін студентами, адже глобальна мобільність студентів зростає, фактори, що їй сприяють не втрачають своєї ваги десятиліттями. Освітня галузь є однією з найбільш інтегрованих до модернізаційних тенденцій: формуються глобальні простори вищої освіти, змінюються організаційні засади діяльності університетів, поширюються ідеї дистанційного навчання, академічної мобільності тощо. Обмеження у доступі до вищої освіти, її не достатній потенціал у задоволенні особистих та професійних цілей, спричинюють зростання кількості студентів з усього світу, які обирають навчання за кордоном. За оцін-

ками ОЕСР більше ніж 5 мільйонів студентів перетнули кордон у 2018 році, демонструючи приріст порівняно з 2,1 мільйона осіб, які виїхали за кордон у 2001 році (Project Atlas 2018...). Передбачаючи подальше зростання кількості бажаючих здобути освіту за кордоном, інституції різного рівня активно реалізують ініціативи, що конкурують за залучення глобальних талантів.

У Європейському союзі лідером у підтримці академічної мобільності студентів стала програма Erasmus, яка більше ніж 30 років приваблює студентів, які мають бажання отримати міжнародний досвід, а також зацікавлені в поліпшенні кар'єрних перспектив. Програма була створена Європейською Комісією у 1987 р. з метою сприяння студентському та культурному обміну між європейськими країнами. Вона дає можливість студентам вищих навчальних закладів з країн Європейського Союзу та групи країн поза його межами пройти короткострокове навчання за кордоном, як правило, воно триває один семестр. З моменту створення програми 9 мільйонів осіб навчалися чи працювали за кордоном за підтримки Erasmus. Останніми роками Erasmus розширює можливості навчання, волонтерської практики, реалізуються програми Erasmus Mundus та Erasmus. На 2014–2020 роки передбачено бюджет 14,7 мільярда євро, що надає можливості більш ніж 4 мільйонам учасників навчатися, тренуватися, набувати досвіду та працювати волонтером за кордоном. Поряд із процесами інтернаціоналізації освіти, існують тенденції, що свідчать про зростання проблем із отриманням віз, ставленням до іноземців у приймаючих країнах. Окрім цього, витрати на навчання зростають, валюти в країнах із середнім та нижчим рівнем доходу знецінюються, а стипендії вичерпуються. Очевидно, що студентам із країн з низьким та середнім рівнем доходу буде важче навчатися за кордоном. Деяких потенційних студентів утримує від участі у програмах недостатній рівень володіння іноземною мовою, насамперед англійською (Souto-Otero, Huisman, Beerkens, H. De Wit 2013), яка є домінуючою мовою наукового спілкування та наукових досліджень.

Ринкові виклики потребують від вищої світи підвищувати свою якість (формуючи людину нового типу, здатну інтегруватись до сучасного суспільства знань на якісному рівні), при цьому мінімізуючи час навчання та його вартість. У даному контексті заклик до підходу з більш сильним акцентом на “інтернаціоналізацію вдома” може сприйматися як можливість переходу університетів від орієнтації на зростання кількісних показників до посилення якості академічної мобільності (Crowther 2001, Altbach de Wit 2018).

У звіті Studyportals було визначено набір трансформаційних змін або мегатрендів, які, як очікується, сприятимуть тому, щоб вищі навчальні заклади в країнах з високим рівнем доходу відкрили шляхи для більш релевантних, доступних та гнучких академічних програм, які пропонують більше досвіду, пов'язаного з кар'єрою та економічною вигодою. Таким чином, на часі доповнення традиційної мобільності студентів інноваціями щодо програм та методів навчання, включаючи віртуальну мобільність, що

як форма взаємодії університетів виникла на перетині електронного навчання та міжнародного співробітництва й дозволяє студентам брати участь у курсах та програмах інших навчальних закладів, не виходячи з рідного університету.

М. ван дер Венде (М. ван дер Венде 2010, 540–545) наголошує, що віртуальні програми мобільності й віртуальні університети нині є основою віртуальної мобільності студентів, що базується на використанні нових інформаційних комп'ютерних технологій у вищій освіті (Інтернет, мобільні навчальні середовища). Електронне навчання (e-learning) забезпечує доступ до вищої освіти, сприяючи педагогічним інноваціям і зниженню вартості навчання. Інтернет-освіта, яка виступає найсучаснішою та найдинамічнішою формою організації надання освітніх послуг, також є формою наднаціональної освіти. Її розвитку сприяють віртуальні курси, університети та академії, віртуальні бібліотеки, електронні ресурси. Одним з останніх досягнень є відкриття інтернет-аспірантури в Італії, в якій навчаються здобувачі кількох десятків країн. Нині віртуальні університети і комбіноване навчання складають серйозну конкуренцію традиційним університетам й очному навчанню. Інформаційні та комунікаційні технології спричинили вибух мобільності міжнародної інформації. Нові технології дають змогу набагато більшій кількості студентів мати міжнародні контакти і доступ до інформації. Відстань і час перестають бути перешкодою.

Віртуальна мобільність знижує витрати коштів та часу на організацію співпраці студентів і викладачів із різних країн та регіонів, незалежно від місць проживання. Особливо актуальною вона є для студентів, які не можуть брати участь у традиційних програмах обміну з різних причин. Програми віртуальної мобільності дають можливість набути необхідної мовленнєвої компетентності – вміння слухати й розуміти, говорити, читати й писати, тобто вільно володіти всіма видами мовленнєвої діяльності (Пентиліук 2016, 82) для фізичної мобільності, адже досить часто вона вимагає знання однієї чи декількох іноземних мов. Зокрема, до основних умов участі студентів у програмах навчання у закордонних університетах і ефективної участі у міжнародних освітніх та наукових проєктах належить володіння англійською мовою, або мовою навчання у партнерській установі на рівні не нижче B2 відповідно до загальноєвропейської шкали рівнів володіння іноземною мовою (CEFR - Common European Framework of Reference).

Комунікації між учасниками міжнародних віртуальних академічних проєктів потребують вміння адекватно й практично користуватися мовою, яка обрана для спілкування в конкретних ситуаціях (висловлювати свої думки, бажання, наміри, міркування тощо), використовувати для цього як мовні, так і позамовні засоби (невербальну знакову систему) та інтонаційні засоби виразності мовлення через розвиток чотирьох видів мовленнєвої діяльності: аудіювання, читання, говоріння, письма. Це є дієвим фактором мотивації студентів до подальшого підвищення рівня володіння іноземними мовами. Вивчення мови – це долучення до багатства іншої культури,

іншого способу мислення, іншої точки зору на світ, або, принаймні, більш глибоке розуміння того, як інші культури сприймають світ.

Для досягнення високого рівня мовленнєвої компетентності студентам необхідно сформувати вміння, навички, знання та комунікативні здібності до спілкування. Студенти мають володіти необхідними знаннями: знання лексичного матеріалу; знання граматичних структур, без яких неможливий процес комунікації; знання про культуру спілкування обраною мовою; знання про мовленнєву поведінку співрозмовника під час спілкування; знання планування та здійснення мовлення в процесі комунікації. Набуті знання сприяють формуванню необхідних навичок використовувати засвоєний матеріал у мовленні. До мовленнєвих навичок відносять: фонетичні (забезпечують сприймання й розпізнавання різних й окремих звуків, їх сполучень і різних інтонацій у мовленнєвому потоці), лексичні (забезпечують розпізнавання звукових образів лексичних одиниць та їх розуміння, надають можливість обирати і поєднувати лексичні одиниці згідно із задумом висловлювання), граматичні (сприяють розпізнаванню на слух граматичних форм і прогнозуванню синтаксичних структур, правильному оформленню висловлювання відповідно до граматичної норми мови) (Ніколаєва 2013, 302–304).

У студентів мають бути розвинені такі вміння: реалізовувати спілкування у різних ситуаціях, обговорювати проблеми та шляхи їх подолання, співпрацювати у команді проекту. Процес формування комунікативних здібностей включає внутрішню мотивацію, здатність до організації мовлення, орієнтації у ситуації спілкування, запам'ятовувати, що було сказано співрозмовником.

Реалізація проектів віртуальної мобільності забезпечує інтегрований підхід до формування мовленнєвої компетентності студентів. Таке навчання означає поєднання мовного матеріалу, граматичного, фонетичного і лексичного при формуванні навичок і вмінь у різних видах мовленнєвої діяльності (аудіюванні, говорінні, читанні та письмі), а також паралельний і взаємопов'язаний розвиток умінь.

Формування мовленнєвої компетенції студентів під час реалізації проектних завдань віртуальної мобільності відбувається у процесі:

- вирішення завдань, що стимулює вироблення навичок логічно мислити, оперувати словом як усно, так і в письмовій формі;
- читання з розумінням основного змісту тексту (для ознайомлення з темою), з повним розумінням тексту (коли необхідно вивчити матеріал), з метою пошуку необхідної інформації (вибіркове);
- оперативного й доцільного включення в мовленнєву взаємодію;
- збагачення словникового запасу;
- опановування термінологічною базою відповідно до предметної сфери проекту;
- моделювання інтонації, адекватної змісту і структурі висловлювання;
- здійснення емоційно-експресивного впливу на учасників телеконференцій.

Наш досвід участі у реалізації проекту Erasmus+ MILETUS Students Mobility Capacity Building in Education in Ukraine and Serbia підтверджує ефективність залучення студентів до вирішення проблем і прийняття рішень, поліпшення їх комунікативної спроможності та вдосконалення мовленнєвої компетентності й фахової підготовки.

Проект націлений на розбудову потенціалу в галузі віртуальної, реальної та змішаної мобільності у вищих навчальних закладах Сербії та України шляхом:

- нарощування потенціалу профільних міністерств України та Сербії щодо подальшого ініціювання, реалізації або консультування стосовно програм мобільності студентів;

- поліпшення управління ініціативами щодо мобільності студентів університетів;

- розширення знань педагогічного колективу щодо особливостей мобільності студентів, що передбачало підготовку настанов та навчальних матеріалів;

- напрацювання досвіду віртуальної, реальної та змішаної мобільності;

- залучення студентів до програм мобільності (особливо осіб з обмеженими можливостями);

- підвищення шансів на працевлаштування випускників;

- розширення можливостей мобільності аспірантів для співпраці та підвищення якості досліджень.

Порівняно з платформами онлайн-курсів, такими як MOOC (Massive Open Online Courses), та іншими програмами в Інтернеті, програми для віртуальної мобільності MILETUS забезпечують проектне навчання (Problem Based Learning), в якому студенти можуть отримати знання та навички, працюючи над спільним проектом (*Project details. Miletus.2019*)

На початку етапу віртуальної мобільності студентам було запропоновано відеокурс із методології дослідження, після завершення якого проведено тестування за питаннями з множинним вибором та курс інтернаціоналізації.

У співпраці з супервайзером студентами нашої проектної групи, які вивчають біотехнології, менеджмент та філологію, було обрано актуальну для кожного члена команди тему дослідження, організовано внутрішню комунікацію, розподілено ролі та обов'язки для всіх членів групи, визначено цілі та методи проекту, сформовано його план і підготовлено та подано проектну документацію.

Аналіз результатів показує, що участь у проекті підвищила мотивацію студентів до вивчення іноземної мови, оскільки вивчення мови стає засобом створення кінцевого продукту діяльності. Спілкування із використанням Інтернет-технологій зв'язку, що відбувалося між двома або більше учасниками в одному часовому проміжку (наприклад, за допомогою месенджерів, чат-спілкування, відео- та аудіо-конференцій), мало несподіваний, спонтанний та емоційний характер, що максимально наближає студента до застосування комунікативних навичок у реальних за характером

(при цьому віртуальних за каналом) комунікативних умовах. Надбання таких навичок під час самостійної роботи сприяє стійкому позитивному психологічному налаштуванню на продовження навчання, самовдосконалення, креативний пошук. Користуючись засобами електронної комунікації, студент стає учасником глобального процесу стрімкого оновлення та обміну інформацією. Це неодмінно викликає в нього зацікавленість та створює вмотивованість до практики спілкування іноземною мовою.

Успішне виконання завдань проекту та отримання сертифікату свідчить про високий рівень мовленнєвої діяльності:

- аудіювання (студент розуміє розгорнуті доповіді й лекції та складну аргументацію, що міститься в них);

- читання (студент розуміє статті й повідомлення щодо актуальної проблематики);

- говоріння (діалог: студент уміє без підготовки досить вільно брати участь у діалогах, дискусії про відомі проблеми, обґрунтовувати й відстоювати свою позицію; монолог: студент уміє зрозуміло й докладно висловлюватися з широкого кола питань, що цікавлять його, пояснити свою позицію з актуальної проблеми, висловлюючи всі аргументи “за” і “проти”);

- письмо (студент уміє писати зрозумілі докладні повідомлення з широкого кола питань, що цікавлять його, есе або доповіді, висвітлюючи питання або аргументуючи всі “за” і “проти”, листи).

Важливим чинником досягнення позитивних результатів за проектом Erasmus+ MILETUS є створення сприятливих умов, за яких студент відчуває свою успішність та інтелектуальну спроможність. Студенти спільно отримують нові знання, організовуючи діяльність від окремої взаємодії однієї-двох осіб поміж собою й до широкої співпраці у команді. Педагог при цьому виконує функції помічника в роботі, консультанта, організатора, стає одним із джерел інформації. Водночас, студент і викладач виступають як рівноправні суб'єкти навчального процесу.

Цінність реалізації проектів віртуальної мобільності, як показує досвід MILETUS, також у сприянні інтернаціоналізації освітнього процесу через підготовку студентів до ефективної участі у міжнародній освітній та науководослідній діяльності, адже студенти набувають досвіду роботи в міжнародних, міжінституціональних та міждисциплінарних колективах разом з колегами з інших країн та університетів, а також розглядають проблему з точки зору різних предметних галузей із спільним розумінням лекційних тем.

Таким чином, розвиток мовленнєвої компетентності студентів у контексті віртуальної мобільності є комплексним процесом, який має бути безперервним, активним, цілеспрямованим та зумовленим ситуацією спілкування. Успішність його реалізації залежить від якості підготовки навчально-методичного забезпечення; використання релевантних форм, методів і режимів роботи, які, в свою чергу, сприятимуть формуванню покоління молоді, здатного робити особистий духовно-світоглядний вибір, набувати необхідних знань, навичок та компетентностей для інтеграції в світове співтовариство. На нашу думку, існують підстави обґрунтувати потенціал

віртуальної мобільності студентів як одного з ключових принципів розвитку вищої освіти, що сприяє осучасненню освітньої діяльності, наданню їй ролі освіти для суспільства знань.

Розвиток мобільності уможливить прискорення інтеграції країни до світового освітнього простору, вдосконалення освітніх технологій, вихід якості української освіти на світовий рівень, інноваційний розвиток університетської науки та інтеграцію її з виробництвом, покращить якість трудових ресурсів країни.

Ніколаєва, С. (2013). *Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика*. Ленвіт. Київ.

Пентилюк, М. (2016). *Словник-довідник з української лінгводидактики*. Основа. Київ.

Choudaha, R., Wit, H. de. (2019). *Finding a sustainable future for student mobility*. Електронний ресурс: <https://www.universityworldnews.com/post.php?story=20190205110138464> [Дата останнього доступу 07.09.2019].

Common European Framework of Reference for Languages: Learning, teaching, assessment (CEFR). Електронний ресурс: <https://www.coe.int/en/web/portfolio/the-common-european-framework-of-reference-for-languages-learning-teaching-assessment>

Crowther, P., Joris, M., Otten, M., Nilsson, B., Teekens, H., & Wächter, B. (2001). *Internationalisation at home: A position paper*. Amsterdam: EAIE.

Erasmus+ is the EU's programme to support education, training, youth and sport in Europe. Електронний ресурс: https://ec.europa.eu/info/education/set-projects-education-and-training/erasmus-funding-programme_en [Дата останнього доступу 07.09.2019].

International Student Interest Dashboard. Електронний ресурс: <https://www.studyportals.com/> [Дата останнього доступу 07.09.2019].

Philip G. Altbach, Wit, H. de. (2018). *GLOBAL The challenge to higher education internationalization*. Електронний ресурс: <https://www.universityworldnews.com/post.php?story=20180220091648602> en [Дата останнього доступу 07.09.2019].

Project Atlas 2018: Infographics. Електронний ресурс: <https://www.iie.org/en/Research-and-Insights/Project-Atlas/Explore-Data/Current-Infographics> en [Дата останнього доступу 07.09.2019].

Project details. Електронний ресурс: <https://miletus.mnau.edu.ua/> [Дата останнього доступу 07.09.2019].

Souto-Otero, M., Huisman, J., Beerkens, M., Wit, H. de. (2013). *Barriers to international student mobility: Evidence from the Erasmus program*. Електронний ресурс: https://www.researchgate.net/publication/258134759_Barriers_to_International_Student_Mobility_Evidence_From_the_Erasmus_Program [Дата останнього доступу 07.09.2019].

Wende, M. van der. (2010). *Internationalization of Higher Education*. International Encyclopedia of Education. Academic Press. Oxford. P. 540–545.